

Txillardegi

Antonio Zabala gogoan

A

ntonio Zabala euskaltzale jakintsua aurtengo urtarrilaren 2an hil da Xabierren. Tolosan jaio zen 1928ko urtarrilaren 23an. Eta hortaz, hiru aste faltatu zaizkio 81 urte betetzeko.

1954an, 26 urte zuelarik, hasitako lan miresgarria nekagaitz eraman du aurrera mende erdi luzaz eta hil arte. Zabala Jesuita zen. Uzta ez da makala izan: 300 liburutako ondare aparta. Hego Euskal Herrian oraindik frankismoan bertan geundelarik, geure hizkuntza nola edo hala bultzatzeko beharra sentitu genuen euskaltzaleok –Zabalak barne–.

1956ko irailaren 14, 15 eta 16an barrena Arantzazun elkartzea erabaki zen. Batzar Nagusi hura garrantzitsua izan zen, eta besteak bestek, hantxe azaldu zuen Zabalak bere asmoaren berri. (Ikusi 1956ko *Euskera* aldizkaria, jadanik Euskaltzaindiaren agerkaria).

Bitoriano Gandiagak bere hitzaldia eman ondoren, Antonio Zabalarik tokatu zitzaion txanda, eta honek, Xabierren prestaturiko txostena irakurri zuen: *Bertso berri billa Euskalerrria zear*. “Nosotros pensamos en castellano” bota zuen, “y hacemos inconscientemente un calco de los giros castellanos. Ellos (*Los bertsolari*) conservan la integridad de su pensar, y expresan sus ideas con modulaciones genuinas. Algo así como si nosotros cerráramos la puerta a los erderismos de idea, y ellos al revés. Pero más peligro trae el erderismo de idea que el de palabra, porque éste hiere al cuerpo, pero aquél al alma” (Ikusi hitzaldia: *Euskera* 1956 alean, 78 o.) Bidenabar, Zabalaren txostenaren ondoren, nire *Karta idigja* irakurri zen. Ferrol “del Caudillo” hirian prestatua –han soldaduzka egiten nuen bitartean–, euskarari bultzada emateko proposamen batzuk egin nituen, Euskaltzaindiarentzako betebeharrak batzuk zehaztuz. Gaur egun, giro hura sumatzen zail gertatzen da, gazteei batez ere.

Oso adierazgarria izan daiteke Aita Zabalak bere txostena, *Bertso berri billa Euskalerrria zear erdaraz* (espainieraz zehazkia-

DANI BLANCO

go) aurkeztu zuela ikuste. Baina jokabide honetan ez zen bakarra izan. Aita Mokoroa famatuak *Genio y Lengua* liburuaren egi-leak, erdaraz prestatu zuen berea, eta Paris-tik bidali. Garai hartan, euskaltzalerik famatueneke ere erdaraz idazten zituzten beren lanak: bai euskararen aldekoak, bai euskarari buruzko ikerketak ere.

Azkue zen salbuespena (opera bat, nobela bat eta abar euskaraz idatzia); baina beroneke ere espainieraz aurkeztu zuen bere *Morfología Vasca* bikaina. Koldo Mitxelenak, oro har, erdaraz idatzi zuen bere obra. Gauza bera Arturo Campion nafarrak. Eta askoz beranduago, Federico Krutwig-ek espainieraz idatzi zuen gehiena.

Euskara ez zen mintzabidea, ikergeaia baizik. Eta 1956ko Batzarrean garbi sumatzen da: lan tresna erdara zen. Aita Jokin Zaitegi-ri aitortu behar zaio arlo honetan merezimendu handia. Guatemalatik argitaratu zuen *Euzko Gogoa* aldizkaria euskara hutsez. Urrats honetan Andima Ibinagabeitia izan zuen laguntzailer gartsu. Baita Nikolas Ormaetxea *Orix* ere. Saioak 1950-1954 epean iraun zuen. Gero Mitxelena aldatu zen, aldizkariaren forma aldatuz (1954-1959). Eta hor trabak ziren idazle gazteak. Bateratsu (1954) *Egan* aldizkaria sortu zen Donostian, Mitxelena-aren inguruan, eta Angel Irigarai osagilea eta Antonio Arrue karlista buruzagiaren laguntzaz.

Baina bihur gaitzen geure harira. Zabalak ondare gaitza utzi digu: *Auspoa* bilduma, 300 liburuki. Bertso berri mordo gaitza, batetik, baina baita bestela nekez eskuratuko genuen liburu sorta bat ere, Ipar eta Hegoan.

Zabalaren altxorrek egoera aldatu du. Bagenuen hirukote aparta: Mitxelena euskararen arloa zientzia mailan jartzeagatik; Azkue bera, Euskaltzaindiaren sortzailea; eta Jose Maria Jimeno Jurio, euskararen azterketa diakronikoaren txapelduna. Orain Antonio Zabala, euskal komunitatearen lekuko.

Agur eta ohore, aberkide. ■

Antonio Zabalak ondare gaitza utzi

digu: *Auspoa* bilduma, 300 liburuki.

Bertso berri mordo gaitza, batetik,

baina baita bestela nekez eskuratuko

genuen liburu sorta bat ere,

Ipar eta Hegoan